రామారావు కళారాధన

[ఈ వ్యాసం 26-3-1942 న రాజమహేంద్రవరంలో జరిగిన శ్రీరామారావు వర్ధంతి సందర్భమున చదువబడినది. కీర్తిశేషుడు దామెర్ల రామారావుని గురించి, అతని కళని గురించి ఈ వ్యాసమంత సునిశితంగా ఇంతవరకు ఏ వ్యాసమున్నూ అవలోడించి వుండలేదు. కావున చిత్రకళాభిమాను లందరూ ఈ వ్యాసాన్ని తప్పక పఠిస్తారని నమ్ముతున్నాము.

—సంపాదకుడు.]

రచయిత:

కవికొండల వేంకటరావు, బి.యే., బి.యల్.

దామెర్ల రామారావు నాకు పెత్తల్లి కొడుకు. మేమందరము గాడిచర్లవారి దౌహిత్రులము. మాతామహుల పేరు రామయ్యపంతులు గారు. ఆయనపేరే శ్రీ రామారావుకు ఉంచినారు. మా మాతామహుడు ఆజానుబాహువు మనిషి. మనీషి కూడాను. 'మాతామహుడు' అని నేను ఒకప్పుడు కొన్ని పద్యాలు రచించాను. అందులోని ఒక్క పద్యం చదువుతూ మీ మనఃఫలకంమీద చిత్రించుకున్నారా ఆయన ఎంతటి హుందాగల పురుషవరేణ్యుడో తెలుస్తుంది.

"చెంగుల పింజెరాం జలువచేసిన
తెల్లనిపంచెగట్టి పై
నంగరకా ధరించి నిడుపంచు జరీతల
పాగజుట్టి పై
నింగొనబైనచేల మొకనీటుగ వై
చుక రచ్చనున్న ని
న్నుంగని యెవ్వరంచను కొనుంగద
పై యధికారి యేనియున్."

80 యేండ్లు సుమారు జీవించి 1915 లో కాలంచేసినాడాయన. శ్రీరామారావు వేసిన ద్రోణుడు బొమ్మ చూచినప్పుడల్లా నాకు మాతామహుడు జ్ఞాపకంవస్తూంటాడు, మా మేనమామలు, ఈ రాజమహేంద్రవరం, వారి తలిదండ్రులతోపాటు అమలాపురం తాలూకా వాకలగరువునుండి వచ్చిచేసినవారై మా అందరి విద్యాబుద్ధులకు అంతో, ఇంతో కారకులైనారని నానమ్మకం. వారిలో కడసారపు ఇప్పుడున్నాతడు శ్రీ గాడిచర్ల సత్యనారాయణగారు తన నలభై ఎనిమిదోఏట నాట్యం ప్రారంభించి అందు ప్రావీణ్యత సంపాదింప యత్నిస్తూవున్నాడూ అంటే కళపట్టున మాతల్లి వంకవారికున్న పరాకాష్ట ఎట్టిదో ఊహించుకోనుడు.

అయితే మా అందరిదీ ఒక యెత్తు, రామారావుది ఒక యెత్తు. రామారావు కళాశాలావిద్యార్థి యెన్నడూ కాడు. కాకపోయినప్పటికీ స్థానిక కళాశాలా ప్రధానాచార్యులైన శ్రీ కూల్డ్రీయొక్క మన్నన చిన్ననాటనే పొందగలిగాడు.

కూల్డ్రీపేరు మీకందఱకూ పరిచయమైనపేరే. ఆయన్ని మీలో అందఱూ కాకపోయినా కొందరైనా చూచియుండకపోరు. ఆతడూ మనలాంటి వారుతే అన్నట్టు సంచరించాడు ఈ పురవీధుల్లో ఈ నదీతీరాన్ని. చిత్రిస్తూవుండేవాడు మనచుట్టూవున్న ప్రకృతి. అదేకాలంలో ఒకానొక వ్యక్తి—పేరెందుకు లెండి—తాను జనరంజననటు డవడమే కాకుండా మనోరంజనంగా నాటకపు తెరలు తయారుచేస్తూ వుండేవాడు — చింతామణీ నాటకశాలలో అనుకుంటాను. హాస్యరసమైన పాటలుకూడా పాడుతూ వుండేవాడు. నాకూ బాగా జ్ఞాపకం. 'లోటా' అని ఒక టుమ్రి విసరి గొంతుతూ తేకుతూ ఓరాత్రి కడుపుబ్బ నవ్వించాడు. తాను వేసిన రంగుతెరల రంగస్థలంమీద ఆవ్యక్తి నిలబడి సొంత నటనాకౌశల్యము చూపిస్తూవుంటే పిల్లకాయల్లో అనేకమందికి ఆ పోకడగా కుంచె ప్రామదామని, ఆ సోకుగా రాగం విసరుదామని యూహాలు పుట్టేవి—నేటి టాకీపాటలు విన్నంతలో, టాకీ ఆటలు కన్నంతలో కొత్త అభిరుచులు ఎత్తుకుపోతూన్నట్టు—అయితే నాటక

శాల హోయలు లయలు అనుకరించడమనేది నిజమైన చిత్రలేఖనాభిమానమా, సరియైన పాత్ర పోషణ బాణీయా అనేది నిగ్రహమున్న యువకుల్లోను, ఉత్సాహవంతులైన పెద్దల్లోను చర్చింపబడుతూ వుండేది. చర్చ తెగని సందిగ్ధావస్థలో విశాలమతియైన మాడ్రీవంక కందరి దృష్టి తిరిగేది.

మాడ్రీ అప్పటికప్పుడే విద్యార్థులచే అదర్శప్రాయంగా నాటకాలు వేయిస్తూ వాటి కనుగుణ్యంగా తెరలు వ్రాయిస్తూ వుండేవాడు.

చవకబారుకుక్షింభరులచే కాకుండా అనాసక్తయోగదృష్టిగల తరుణదత్తులచే తనకు వలసిన రీతిని జూలియస్ సీజరు నాటకానికి తెరలు వ్రాయించాలని మాడ్రీ తలపోశాడు. ఆ సందర్భంలో బాలకుండగు మనరామ్ ఉపకరించాడు. "I was surprised at Ram's mastery of the technique of Scene-painting." అని తన వ్యాసంలో సూచించాడు, రామారావుని గురించి వివరాలు తెలుసుకున్నాడు—శ్రీదామెర్ల వెంకట్రావుకు అనుజన్ముడని, అతని మేనమామలు ఫలానా అని, ఈ అందరిలోనూ లలితకళా సురభిళం వంశపారంపర్యా వచ్చుచున్న చిహ్నమే అని గుర్తించాడు. వినండి ఏలా వెల్లడించాడో తన పరిశోధనావిధానం: "Ram's gifts and works alike can be better understood in the ligh of a knowledge of the relavent gifts and interests of his relations and early associates. Artistic gifts, graphic and visual, are evidently prevalent in Ram's family. Some work which I saw by a maternal uncle of his, seemed to me very delicate and remarkable in the barren artistic environment of his time. Ram's sister's work is well known and it will, I hope, be better known." సిస్టర్ అంటే దిగుమర్తి బుచ్చి కృష్ణమ్మగారు. మా మేనమామ బొమ్మలు వేయడాన్ని గురించి ఓనాడు నేనున్నుప్రశంసించియున్నాను, 'అంబుదంబు' అనే ఖండకావ్యంలో—

'జాముప్రొద్దుండగాగళాశాలవిడిచి
గౌతమీతీరమందున గౌతుకమున
బడవలను బండ్లజూచుచు నడుచు
చుండ
వంతెనకు బైనిఁగనబహుపర్వతముల
మేతమేయంగ దిగు నాలపోతసంగ
వెల్లవన్నెలతో నీవు విశ్రమింప
గాంచితి నేను, మఱియును గాంచి
వ్రాసె
మేలురంగుల పటము నా మేనమా
మ.'

శ్రీ దామెర్ల వెంకటరావు 'ఫ్రీహేండు' లో ప్రవీణుడు.

వంశచిహ్నమైన యీ లలిత కళకు ఆంధ్రత్వం ఆపాదించడం మేలనిపించింది కాలం గడచినకొద్దీ. తెనుగు కవులు, తెనుగు చిత్రకారులు, తెనుగు శిల్పులు, తెనుగు గాయకులు అనే ప్రత్యేకత కోసం ప్రతీయువకుని మనస్సు ఉబ్బుట్లూగసాగింది. 'అలాంటి ఆశయమే, మీ అందఱిలోనూ వున్నట్టయినా తెనుగులో పద్యాలువ్రాయండి, తెనుగు దేశంలోవున్న కొండల్ని నగుల్ని ఆకాశాన్ని లోకాన్ని గమనించి చిత్రాలు గీయండి' అనే ప్రబోధ ఊరూవాడా వ్యాపించిపోయింది. ఆప్రబోధతోపాటే ఒక పరామర్శకూడా జరుగుతూవచ్చింది. తెనుగు కవిత్వము ఇతఃపూర్వములేదా అని- రవివర్మ వేసిన సీత సావిత్రి చెట్టుయ్యాలా, చేతిచెంగు ఫీటికంటె ఎవరు బాగా వేయగలరు అని.

ఈ ప్రబోధలయొక్క అవరోధలయొక్క దోసందులో వేళ్లునాటుకొన్న అభిరుచియే శ్రీరామారావు మున్నగువారియొక్క చిత్రకళాభిరుచి.

రవివర్మకన్న భిన్నరుచి కనబఱచి మెప్పువడయవచ్చునదేది వంగీయుల భంగిమం వొకప్రక్క ఘట్టిగా చాటుతూ వుండడంవల్ల తాముకూడా ఏదైనా ఒక కొత్తదారి త్రొక్కడంలో తప్పులేదని, వరిస్తే కీర్తికాంత తమర్నికూడా వరించవచ్చునని, తమకృషి సత్కళగా పరిణమిస్తే ప్రపంచంలో స్థిరమైన సేవచేసి తీరుతుందని మన యువకులు దృఢచిత్తులైనారు.

వీరి నూతనోత్సాహానికి, ఒక వంక శ్రీభాష్యకాంత్రావుగారిని పంపించి శ్రీ పిఠాపురం మహారాజులుంగారున్ను, ఒక వంక శ్రీరామారావుని వెళ్ళేటట్టుచేసి శ్రీ మాడ్రీవారున్ను మంచి దోహదం సమకూర్చారు. ఎక్కడకు? బొంబాయికి.

వీరిరువురున్ను బొంబాయిలో తమ సాధన పూర్తిగావించుకొని యింటికి తిరిగి వచ్చేటప్పటికే కనుక ఆంధ్రనాయకు లాంధ్రరాష్ట్రం సంపాదించి వుండి వుంటే, శ్రీభాష్యకాంత్రావుగారో, శ్రీ రామారావో ఆంధ్రచిత్రకళా కళాశాలకు అధ్యక్షులుగా ఉండి మనకు వెలుగొల్పి యుందురు. అట్లుజరుగు భాగ్యం లేకపోయింది. రాజకీయంగా ఆం

్ధుల అభివృద్ధి గొప్పతోకగానే నిల్చిపోయింది- నాటికీ, నేటికీ.

అప్పుడు రామారావులో ఒక విధమైన జిజ్ఞాస బయలుదేరింది. సెలవు ఏ రెండుమూడు వందలో వేతనం పుచ్చుకుంటూ చెన్నపురిలోనో, కలకత్తాలోనో, బొంబాయిలోనో వుండి వారి అధికార నమోనాలు, వారి వేషభాషలు, వారి విపరీత సిద్ధాంతాలు అనుకరించి ఏదో మెదడులేని యంత్రంమాదిరి అయిపోవడమా లేక ఆంధ్రదేశంలో కొన్నాళ్లు తాను వుండిపోయి తన నూతనానుభవమంతా ఆంధ్రుల పరంగా యథేచ్ఛను వినియోగించడమా అనే జిజ్ఞాస అతనిలో బయలుదేఱింది.

నా డతనికి చావడిలో స్నేహితుడై చేదోడు వాదోడుగా వుండి అతనితోకూడా రంగులు కలుపుతూ వచ్చిన ముఖ్యకళావేత్త ఒక్కడే అని నా నమ్మకం. అతడే శ్రీ వరదా వెంకటరత్నం. ఇప్పటికీ తన్మయుడై శ్రీరామారావుని మఱువకుండా చిత్రకళ నేమరకుండా ఏపూటా కనిపిస్తూ వుంటాడు ఈనగరంలో. శ్రీ వెంకటరత్నం 1934 లో వేసిన 'గౌరీశంకర్' లోని సౌమ్యత, 1942 లో వేసిన 'విరహిణి'లోని తీవ్రత మీరు తప్పక గ్రహింతురుగాక అని నామనవి.

చావడి విడిచిపెట్టి శ్రీరామారావును లోపీడీలోగిట్లో అవలోకిస్తిమా- ఆరోజుల్లోనే రామారావుకు వివాహమైంది, శ్రీ దిగుమర్తి, శ్రీనివాసరావుగారి రెండవ కుమార్తె 'దామెర్ల సత్యవాణి' అనే పేర బరగుతూవున్న కళాకోవిదయే అతని సహచరిణి. నేను ఇరువంకలవారినీ బాగా ఎరుగుదును. భార్యలోకళ తాను చూఱగొంటూ భార్యకు తన కళ అపురూపంగా అలవరచీవాడు ఆ యౌవనంలో అమ్మహాశయుడు శ్రీరామారావు.

ఇప్పుడు మనం చూడగలుగుతూవున్న అతని గొప్ప చిత్రములన్నింటిలోనూ ఆమె ప్రతిబింబించి తీరింది. ఆమె ఆంధ్రపురంధ్రికావడంవల్ల తద్వారా రామారావు బొమ్మల్లో ఆంధ్రత్వం వెల్లివిరిసింది: అతడే గనుక ఒక పార్శీ యోషామణినిగాని, యొక ఘూర్జరాంగననుగాని చెట్టపట్టివుండినట్టయినా ఈ తెనుగుతెన్ను శ్రీరామారావు కళలో గమనించడానికి మన కవకాశం వుండకపోయేది.

ఈ దృగ్విధాన్ని శ్రీరామారావు కళ ఆకళించడముకు తగు సావకాశం ఏకొద్దిమందికోగాని కలిగియుండదు- మనయొక్క బయటి జీవనానికి మన యొక్క ఇంటి జీవనానికి మధ్యనో పెట్టని సాంఘికపు గోడ వుండడంచేత.

అయినప్పటికీ 'పుష్పాలంకారం' చూస్తూ విస్తుపోని పురజనుడులేడు. 'నంది పూజ' కంటూ ఆశ్చర్యపోని రాజమహేంద్రవర నివాసిలేడు. మొదటిది మన పేరటాండ్ర నెయ్యం, తియ్యం వెయ్యినోళ్ళ ముచ్చటిస్తూంది. రెండవది మన మార్కండేయాలయంలోని నందివిగ్రహంకు పులకలెత్తేనా అన్నంత బ్రహ్మానందం గొలువుతుంది.

ఇంకా చాలాచాలా చిత్రాలున్నాయి అనుకోండి. వివరించి చెప్పడం అంటూవస్తే వినునిందే అనుకోండి, కాని వక్తిఅయిన వాడు కాలం గమనించవద్దూ?

రామారావు తన జీవితకాలంలోనే గొప్ప మెట్టు అందుకున్నాడు. ఈ పట్నంలో జరిగిన మొదటి చిత్రకళా ప్రదర్శనం సందర్శించే భాగ్యం నాకు కలిగింది. అది ఆంధ్రులపాలిటి అపూర్వ సుముహూర్తము. గంగోలీ కళాశాలి తన హిమాలయ- సూర్యోదయ చిత్రాన్ని పంపించాడు ఆప్రదర్శనానికి. ఇంకా ఎంద రెందఱివో పాంచాల, కర్ణాట, మహారాష్ట్ర, వంగ, ఉత్కల! మన చుట్టుపట్ల! మంచి బొమ్మలు వచ్చాయి. ఇప్పుడు ఏ. ఆర్. పి ఆఫీసువున్న మహాభవనంలో జరిగింది ఆ ప్రదర్శనం, బహుబాదివ్యంగా!

అటువంటి ఘనమైన చిత్ర సంఘటనము నాడు జతపడ్డానికి ఎవరు కారకులు? శ్రీరామారావు. అతను ఇతర రాష్ట్రాలలో పలుకుబడి సంపాదించి లలితకళలందు చతురులైనవారితో ఆసేతు హిమాచలం సహవాసంచేసికో సాహసించాడు- అప్పటికప్పుడే. అప్పటికప్పుడే అజంతాగుహలు చూచాడు. భువనేశ్వరాలయాలు తిలకించాడు. పాపికొండలలో పయనించాడు.

ఏతత్ప్రదర్శన ఫలితంగా ఆంధ్రుల చిత్రకళ విజయభేరీమోగింది అన్నా, రాజమహేంద్రవరపు చిత్రకారులు చిత్రలేఖనమునలో క్రొంగ్రొత్తరాజబాట వేశారన్నా ఏమాత్రం అతిశయోక్తిలేదు. వారి 'వింబిల్డన్' విఖ్యాతి ఆంధ్రులందరిదీ, భారతీయులందరిదీ అని ప్రపంచం అనుకొనేటట్టు చేసింది.

వంగీయుల గీర కన్నడుల వొయ్యారం రెండూ ఇమిడివున్నాయి రామారావు కళలో! పాశ్చాత్యుల రంగు, ప్రాచ్యుల రాగం రెండూ మిళితమైయున్నాయి రామారావు కళలో! వీనస్

సౌందర్యం, రతీదేవి సత్యం సాక్షాత్కరి స్తాయి రామరావు కళలో !

ఆతడు గీసిన గూడు గీతలు అన్నీ ఇన్నీ కావు. ప్రకృతిని చూచి గీశాడు. ప్రేయసిని చూచి గీశాడు. ఆతడు వేసిన బొమ్మల వైవిధ్యమంతా యింతా గాదు. ఎండలో చెట్టుక్రింద కూర్చుని వేశాడు. మేడమీద పట్టు బాలీసుకు జేర్లాబడి వేశాడు. ఆతడు చిత్రించిన చిత్రాల చెన్ను మక్కినుంచి చెక్కిలివఱకు అక్కజం గొలిపేదే. పాడుతూ చిత్రించాడు. పలక్కుండా చిత్రించాడు.

'ఆకళారత్నమిస్సీకట్టైయగుటెట్టు?
నవనీతపుంగుంచె నాడిసోకమి యె
ట్టు?
చిత్రకారుని సొగసు త్రీతికి బరువౌ
టెట్టు ?'

మనమధ్య ఇప్పుడున్నాడు. అతని శిష్య బృందంయొక్క హృదయంలో శిలాక్షరమై తెలిశాడు.

శ్రీ చేమకూర సత్యనారాయణ, అద్దంకి వెంకటేశ్వరావు, వై. సుబ్బారావు, వి. భగీరథి మున్నగువారు అందుకు తార్కాణులు. వారిపేరు కీర్తులు వింటూవున్నాము. మరిన్నీ శ్రీ వెంకటరత్నంగారు రామారాయ కళామందిరంలో లలితకళావిద్యార్థుల్ని దైనందినం క్రమంగా శిక్షిస్తూవున్నారు. రామారావు కళాభవన నిర్మాణానికి గాను ఒక సమ్మఖరారుసంఘం ఏర్పడివుంది.

ఈసంస్థలన్నింటినీ, ఈచిత్రకారుల నందరినీ కేంద్రీకరించి ఒక మహాసంస్థ ఈపట్నంలో వెలయించడం మనవిధి.

నిండు పున్నమినాడు వెన్నెలయొక్క పరిపూర్ణత నెంచవలెనేగాని చందురులోని నీలిమ నెవ్వరైనా చూడనగునా? అలాగునే రామారావుయొక్క అకాల మరణమువలన ఏదో ఆతని కళకు అసంపూర్తి వాటిల్లిందని మనము అనుకోరాదు. ఆతడు చేయవలసిన ధర్మం ఆతడు పూర్తిగా నెరవేర్చుకొన్నవాడై తరలిపోయినాడు. అతని కళలో పరిపూర్ణత వుంది. ఆమాటకొస్తే ఈజగత్తులో ఏ చిన్న విషయమై చెప్పవచ్చినా అసలెం పూర్తిఅనేది లేనేలేదు...... అణువు నుంచి మహదాకాశంవఱకూ దేనికదే నిండుకుండ. అటువంటప్పుడు మహత్తరమైన లలితకళ విషయమైయూ అసంపూర్తి ?

పూర్ణమదః పూర్ణమిదం
పూర్ణాత్ పూర్ణముదచ్యతే!
పూర్ణస్య పూర్ణ మాదాయ
పూర్ణమే వావశిష్యతే !

టి. సి. యన్. 22 క్యారెట్ రోల్డుగోల్డు రిష్టువాచి చెయినులు

62 63 64 65

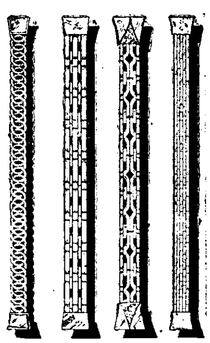

5 సంవత్సరములు గ్యారంటీ వెల 1-కి రూ. 12-0-0.

టి. సి. యన్. గోల్డెన్ మెటల్ రిష్టువాచి చెయినులు

2 సం॥ గ్యారంటీ. వెల 1-కి రు. 7-0-0. వీ. పి. చార్జీ 0-8-0

ఆర్డరిచ్చువారు లూపుయొక్క అడ్డికొలత, పొడుగు సరిగా పంపించవలయును.

ఏజెంట్లు :—

కె. యన్. తిమ్మప్ప చెట్టియార్, ఆఫ్రికాషాప్ బిల్డింగ్స్, బెజవాడ.
కె. వి. రమణమూర్తి, గాంధిచౌక్, (మేడపైన) తెనాలి.

టి. సి. నాగలింగప్ప అండు కంపెని,

నెం. 280, వాల్ టాక్సురోడ్, పార్కుటవున్ పోస్టు, మదరాసు.

1942వ సంవత్సరంలో ఆంధ్రభూమి నెలవారీ పత్రికలో ప్రచురించబడ్డ వ్యాసం ఇక్కడ చూడవచ్చు. ఇలాటి ఆణిముత్యాలు ఎన్నో ఎన్నెన్నో చదువరులకు అందుబాటులోకి తెచ్చిన ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రెస్ అకాడెమీ వారికి ప్రత్యేక కృతజ్ఞతలతో

విడివిడిగా ఉన్న ఈ ఆణిముత్యాలు ఒక పి.డిఎఫ్ గా మార్చి మరింతమందికి అందుబాటులోకి తీసుకుని రావటమే తప్ప కాపీరైటు హక్కుల ఉల్లంఘన ఉద్దేశం లేదనీ, లాభాపేక్ష / ధనార్జన ఉద్దేశమంతకన్నా లేదనీ సవినయంగా తెలియచేసుకుంటూ - ఈ వ్యాసం ఇక్కడ, ఇలా అందుబాటులో ఉంచటానికి అభ్యంతరాలు ఎవరికైనా ఉంటే తప్పక తెలియపర్చండి. క్షమాపణలతో వెంటనే తొలగిస్తాను.

భవదీయుడు

మాగంటి వంశీ మోహన్

http://www.maganti.org/